

Tükördarabok a székelykereszturi unitárius egyházközség multjából.

Kerek 366 évvel ezelőtt nagy és virágzó egyházközség volt Sz.-keresztúron az unitárius vallás hajnalhasadása idején, az 1568-ik évben. Biztos tudásunk van arról, hogy Bethfalva, Fiafalva és Rugonfalva is ide tartoztak és Keresztúron ez időben és még kétszáz éven keresztül, vagyis 1767-ig két helyen volt állandó templomozás. Abból a jelből, hogy a mai időben körülbelül 6-7 száz éves dicső multtal bíró róm. katolikus templom unitárius kézre került, teljes biznysággal lehet hinni, sőt tudni is, hogy az egész község népe nagy általánosságban unitárius vallásu volt. Ez időben Marosi Synnig János volt nagytekintélyü lelkipásztora, amit onnan tudunk, hogy az 1568-ik évben Gyulafehérváron tartott nagy vallási vitában Marosi Synnig János volt a víta egyik jegyzője.

Az egyházközség életéről, működéséről, papjairól, tanítóiról több mint 70 évig mondhatni semmi adat nincs ez idő szerint tudva. Belső embereiről az egész 17-ik évszázadból nincs tudomásunk egyet kivéve. De Székelykeresztúr mindazonáltal a 17-ik évszázad elején, az 1606-iki Kolozsváron tartott nevezetes zsinaton már számottevő hely lett. Ugyanis e zsinaton hozatott az a kiváló fontossággal bíró határozat, hogy egyik évben Kolozsváron, másik évben Székelykeresztúron tartassék zsinat. E határozat ugyanis mintegy elismerte Keresztúr központi fekvését, jelentőségét, hogy az unitárius-ság zöme a Székelyföldön van s méltányos, hogy e könnyebben megközelíthető hely bevonassék az egyházi élet tevékenységébe. De emellett nem szabad feledni, hogy ez időben még Szilágyban, Szolnok-Dobokában, Kolozsban, Torda-Aranyosban és Alsófehérben 140—160 virágzó egyházközségünk biztosan volt.

E határozat folytán 1608-ban már lehetett zsinat, mert a meghívás megtörtént. 1616 nov. havában, 1652-ben, 1670-ben és 1700

jun. hóban volt zsinat. Aztán 1879., 1899. és 1934.¹ augusztus havában volt zsinatunk Székelykereszturon. Lehetett több zsinat is, de e nyolcról tudásunk van. A 17-ik évszáz közepe tájáról 1641 és 1642 évekről két történelmi biztos adatunk van. Az egyik az, hogy Major Mihály 1641-ben egy urasztali poharat ajándékozott, mely ma is meg van. (1641-ből tényleg van Major Mihály adományából egy fedeles ón kanna, mely Fiatfalván volt használatban sokáig, de az 1802 évi kereszturi nagy égés után visszakerült Kereszturra.) A másik emlékezetes esemény gyász és fájdalom.

Az 1615 évi törvényt alapján 1642 év nyarán egy négy tagból álló bizottság jelent meg Székelykereszturon s miután a kereszturi református atyafiaknak nem volt harangjuk, az unitáriusok egyik harangja nekik ítéltetett, még pedig olyan formában, hogy miután egyik harang kisebb volt a másiknál, levétettek és megmértettek a harangok és a kisebbet újra öntették egyenlővé pótlással az unitárius atyafiak saját költségükön és így kellett megosztaniok egyenlően a harangokban. A harangöntési díjjal (152 magyar forinttal) még adósok is maradtak az unitárius atyafiak, amit később keresdi Bethlen Ferenc unitárius főúr, fejedelmi udvarmester kölcsönképpen magára vállalt.

Ugyanezen bizottság az unitárius egyház birtokából aztán testvéries osztozkodást is csinált olyformán, hogy az összes ingatlanoknak felét a ref. egyháznak adta. A megmaradt másik felét aztán 1767 aug. 19-én a róm. kath. egyház javára lefoglalta és átadta Macskási Boldizsár tábornok. Innen van az, hogy a tagosítás megtörténtéig Székelykereszturon a róm. kath. és ref. egyház birtoka tőszomszédságban volt.

Isten különös gondviselésének köszönhetjük egyfelől és a székely magyar szívós ellenálló és kitartó erejének másfelől, hogy ezzel a rettenetes csapással nem szűnt meg végleg az unitárius egyház Székelykereszturon.

A templomától, iskolájától, belső emberi épületeitől, belsőségeitől és összes javaitól megfosztott unitárius hívek földre sujtottan, égre szegzett szemekkel tehetetlenül állottak a katonai és polgári hatalommal szemben. Tiltakozás, kérelmezés nem segített rajtuk egy szemernyit se.

Az erőslelkűek, az Istenben bizók nem csüggedtek, rendület-

¹ Csak az előkészületei voltak meg, de betiltották. Szerk.

lenül megállottak a nagy Dávid Ferenc Isten egysége hitében. A gyengék más hitre tértek, kiknek fiai, utódai egy néhány évtized mulva visszakivántak volna térni egyházunkba, teher alól is menekülni akarván, de az unitárius nagylelkűség és mindeneket mérlegelő és méltányoló elbánási módszer nem fogadta el ajánlatukat.

Apostoli szelid lelkülettel és prófétai bizakodással bíró 195 lélekre apadt koldusszegény unitárius IV.-ik Béla király hősi példája nyomán hozzáfogott az újjáteremtéshez. A birtokosság által a Gagy pataka torkolata táján adományozott téglavető helyen lekipásztórának és tanítójának egy két szobás hajlékot épített és egy csürt. A papilakszobában tartották télen az isten-tiszteleteket és nyáron a csürben.

A vak türelmetlenség és emberi gonosz indulat ezt se nézhette tétlen. Mária Terézia nagy királynő idejében a protestánsok nem építhettek templomot különleges engedély nélkül. A nagy áldozattal készített közös belsőemberi lakást és csürt, mivel abban imádkozni is mertek, templomnak minősítették és földig leromboltatta a fékevesztett vad szenvedély 1768. dec. 1-i rendelet alapján.

Elképzelhetetlen nyomorban és kiapadhatatlannak látszó szenvedésben tengődött a maroknyi unitáriusság ez időben Székelykereszturon. Így találta őket a kalaposnak csufolt király II. József császár jobb korral biztató uralma, mely időben egész Magyarországon szabadabban kezdtek mozogni, lélegzelní az összes protestánsok.

A székelykereszturi maroknyi unitáriusság e szabadelvű uralkodó uralma kezdetén mindjárt templomépitéshez fogott, amiről a templom belsejében köröskörül ilyen felírás tanuskodik már-már elmosódó betűkkel: „Elvétetvén a sz. kereszturi unitária eklésiától a régi nagy templom 1767 esztendőb. Ez ujj templom Isten segitvén Szent neve ditsérete s imádása végett a felséges Tsászári Királyi Kegyelmes engedelemmel T: az 1782-ben kezdett épülni kőfalai Tserepes szarvazattja végződött 1783-ban Patakfalvi János curátorságáb. Vakolatott meg 1789-ben Patakfalvi Mihály és K. Fazakas István curátorságokb. Tornyá pedig félben maradván a szük idő terhes voltáért. Menyezeti készült 1792-dik esztendőb. Kováts Mihály curátorságában Sz. Ersebeti Asztalos által.

A nevezet unitaria eklésia és Tkt. Tts. Patronus Urai Isten tisztelete Sz. Háza építéséhez Gerjedező indulatjokból költségek s fáradságokból és több Istenfélő hivek segítségék által de nevezete-

sen Tekintetes Felső Dobófalvi Maróti István úr kegyes életében Sion pusztaságát fáradhatatlanul ékesítő Jerusálem romladozott kőfalait építgető kezeinek segítségével Sol. CXII. Vs. 6. Örök emlékezetben leszen az igaz.“

E felirat elég beszédesen kifejezi a szegénységet is, a jóakaratot is. A torony 59 év múlva 1841-ben lett egészen készen. A nagy beteg jd. Péterfi Sándor lakása ablakához vitette magát s látva a megkészült tornyot, melynek költsége előteremtésében oly sokat fáradozott, papi áldását elsőhajtván, hálás érzelmekkel ajánlá lelkét Istennek.

Három évvel később fia és utódja ifj. Péterfi Sándor a szintén adományokból készült díszes orgonát szenteli fel. Egy néhány évvel később, kéregetésből és adományokból iskolát és tanítói lakást készítenek a véletel útján szerzett szép telken. A tanítói jövedelem megteremtéséhez a nagyhirű Homoródszentmártoni Biró nemzetség utolsó unitárius férfi tagja Biró József 4000 frt. alapítványt tett.

Mindezek korábban létesültek volna, de az 1802-ik évben történt nagy tűzvész a Csifó József gondnoknál összegyűlt pénzadományt megsemmisítette. Ekkor és itt az egyházi iratok is megsemmisültek sok egyéb értékkel; és 41, nagyobbára unitárius gazda is évi terményei és épületei elpusztulásában nagy kárt vallott.

Barabás Lajos pap-tanár idejében újból tanítói lakás és iskola épül azon kornak megfelelőleg, Útő Lajos lelkész idejében még külfömből épült két tanteremmel emeletes alakban.

Barabás Lajos idejében a templom megnagyított, a torony bádofedelelet kapott. Urasztala szerzetetett és sok kegyes asszony adományából urasztali és szószék terítők, abroszok szaporodtak, ami azóta is folyamatban van állandóan. Barabás lelkész érdeme, hogy az egyházközség újból földbirtokhoz jutott, amennyiben nagyon szerencsés vétel útján 47 hold birtokot vett az egyházközség részére, a magtár és pénzkezelést kedvező mederbe vezette nagy küzdelmek árán. Ujabbán harangszerzés is volt és a templom belső falán a világháboruban elesett és eltűnt hősök emléke márványtáblán van megörökítve.

Van három urvacsorai pohár, két ónkanna és tányér. Egyik pohár 1902-ben szerzetetett, a másikat 1789-ben Maróthi István ajándékozta, aki mint Rugonfalván lakó áldozatkész, buzgó nhitroko már fennebb említve vala a templomépitéssel kapcsolatban. A harmadik pohár régebbi.

Tükördarabok a székelykereszturi unitárius egyházközség multjából.

1799 óta Székelykereszturon létesült egy algimnázium, mely fokozatosan teljesen kiépült, toldoztatott-foldoztatott, növekedett, míg újabban egy teljesen minden tekintetben megfelelő intézetté fejlődött.

Van már Isten jóvoltából — majdnem egy század óta — temploma, tornya, harangja, orgonája, birtoka, iskolája, papi és kántori lakja a székelykereszturi unitárius egyháznak is újból s van igazi krisztusi, mindent feledő és megbocsátó szeretet a hívek öszszességének szívében és legnagyobb készség és odaadó jóakarata maga kebelében és minden felebaráttal szemben Isten országa munkálására, az Ur Jézus követésére és így az egész emberiség boldogításának előbbvitelére.

Ilyen étellel és nemes törekvéssel a nehéz jelen után bizvást remélheti a nyugodtabb és dicsőbb jövőt!

Sok kiváló gondnoka, pártolója volt a lefolyt 366 év alatt, aminek felsorolására sem tér, sem alkalom nincs.

Belső embereit az alábbiakban ismertetem igen röviden és hézagosan.

Lelkipásztorok:

1. Marosi Synnig János 1568-ban.
2. Korondi Miklós 1652-ben.
3. Csokfalvi Dániel 1723-ban. Ez évben a zsinati főtanács es-peressé tette.
4. Almási András. Gagyból jött. 1741-ben.
5. Komjátszegi József 1755. Az egyházközség marasztalja, amit a főhatóság is helyben hagy. A pap fizetését sürgeti. 1758-ban Homoródszentpálra megy.
6. Solymosi Péter 1758-tól. Bágyoni mester volt. Keresztur Balázs Márton derzsi mestert szerette volna, de Balásznak nem volt kedve.
7. Tana Ferencz 1773-tól. 1776-ban marasztják.
8. Raffaj Sámuel 1777—1799-ig. Marosszentkirályi papságból jött ide.
9. Bodor Sámuel 1799—1803.
10. Albert József 1803—1807. Kis-Solymosba ment.
11. Sipos Miklós 1807—1817. (N.-ajtai Kovács István, Mihály-nak írja. Melyik igaz?)
12. Márkos Elek 1818—1821.

Tükördarabok a székelykereszturi unitárius egyházközség multjából.

13. Máthé Mózes 1821—1824. Kedébe ment.
14. Id. Péterti Sándor 1824—1841. Kedéből jött.
15. Ifj. Péterfi Sándor 1841—1849. Csókfalvára ment 1849. nov. 19-én.
16. Csiki Aron 1850—1853. 1854-ben politikai fogoly.
17. Ifj. Péterfi Sándor 1854—1859. Hévizre ment.
18. Pálfi Lajos 1859—1872. (Lemondott a papságról.)
19. Gombos Sámuel 1872—1875. Tanár lett.
20. Barabás Lajos 1875—1902. Csak tanár lett, eddig pap-tanár volt.
21. Lőrinczi István 1902—1924. Vallástanár lett.
22. Ütő Lajos 1924-től.

Jegyzetek: 1733-ban c. ere történik Bözöd és Keresztur között egy adat szerint, de nevek nincsenek közölve.

Raffaj Sámuel 1772-ig mester volt Kereszturon, innen ment M.-Szentkirályra papnak. — Bodor Sámuel egy tantermet készít a gimn. részére saját költségén. — 1745-ben a Sárdi egyházközség hívja Almási Jánost, Kereszturra a szentmihályi pap ajánkozik. Melyik keresztnevű a valódi: András v. János? — Csókfalvi előtt Bölöni János volt a kör esperese.

Mesterek, később kántor-tanítók:

1. Dersi István 1737. Bözöd-Ujfaluból jött. 1738-ban Siménfalvára teszik.
2. Vári Pál 1748.
3. Raffaj Sámuel. 1772-ben Marosszentkirályra megy papnak.
4. Kénosi Zsigmond 1772. Szentgericéről jön. 1775-ben Oklándra megy.
5. Isza Pál 1775. Csekefalváról jön. 1794., 1795. és 1799-ben Csekefalvi lakós, mert ez években ott kereszteltet.
6. Katona Sándor 1863—1904.
7. Benedek Mihály 1904—1920.
8. Kendi István 1920—1930.
9. Fazakas Sándor 1930-tól.

Jegyzet: Hosszu időn keresztül diákok vezették az éneklést. 1844 év előtt nem is volt orgona.

A fentiekben halvány vonásokban a székelykereszturi unitárius egyházközség multjából apró tükördarabokat állítottam a Keresztény Magvető olvasói elé. Vajha szerves egésszé dolgozná valamely ahöz értő emberünk!

E részletek szolgáljanak biztatásul arra nézve, hogy a jó Isten az igazakat és a Benne bizókat soha se hagyja el. *Péter Sándor,*
nyug. lelkész.

Az egyház és az állam.

A régi és mindig modern probléma a *civitas dei* és *civitas humana* kérdése került az idei nyáron Fanő szigetén Dániában üléselő protestáns világmozgalmak érdeklődésének középpontjában. A *Life and Work* és a *World Alliance* mozgalmak közös ülése, melyen a római katolikus kereszténységet kivéve, az összes többi keresztények képviselve vannak, azzal a kérdéssel foglalkozik, melynek ma szomorú és mindnyájunkat egészen közeliől érdeklő aktuálitása van. Nemcsak az egyházi élet benső kérdéseivel foglalkozó embert, hanem mindenkit, keresztényt és nemkeresztényt egyaránt érdekel az a harc, melyet a szovjetunió folytat a kereszténység ellen s az a küzdelem, mely a nemzeti szocialista német birodalom protestáns egyházai és a birodalmat irányító párt között napjainkban is folyik. Az egyház és az állam problémája, ma igazán a mának a kérdése, talán ma még csak szomszédaink között, de holnap vagy holnapután már közöttünk is, saját vallásos életünkben égetően aktuális lehet. Az alábbiakban a kérdés jelen helyzetéről szeretnék néhány szót szólni.

A kereszténység Jézus születése után elindul a világba, lassan-lassan meghódítja a római birodalmat s a római pápaság világhatalma idején egyházállamot alkot. A római birodalom bukásával az egyre nagyobb hatalomra került frank és germán törzsek megtörik ezt a hatalmat, s saját birodalmukban államegyházzá teszik a kereszténységet. A reformáció új képre formálja át az európai térképet. A demokrácia elindulása, a polgáriasodás az egyház életében is változásokat hoz létre. A felvilágosodást követő nagy idealista korszakot leváltja a feltörekvő realizmus korszaka, mely a XIX. század kezdődő nacionalista törekvésein keresztül elvezet bennünket a jelen korig. A nemzeti törekvések kiegyensúlyozatlan volta vezetett el a világháború kitöréséhez s annak befejezése sem hozta el a meg-

kivánt békességet. Az idők folyamán az egyház és az állam is változásokon ment keresztül. Az egyház célja ugyanaz maradt, csak eszközei és módszerei változtak meg. Az állami élet folytonos fejlődésen megy keresztül. Lassan-lassan eszköz és modus helyett öncéllá válik s totalitárius törekvései megvalósítása közben szemben találja magát a lelkek felett uralkodó másik hatalommal: az egyházzal. A feltörekvő állami élet gátat lát az egyházban, mely hatalmát és ténykedéseit korlátozza, mely megszabja hivei életét. Ideig óráig kontessziót kötve vele, békességben él mellette, de amikor elérkezettnek látja az időt reá, akkor szembe fordul vele s félre akarja tolni saját utjából.

A világháboru utáni modern életben először a szovjetunió területén csap össze az állam és az egyház. A világhatalmi álmokban ringatózó szovjet ellenséget lát az egyházban. Államélete első idejében megpróbálja eszközként céljai szolgálatába állítani, hiszen önállósítja az ortodox egyházat és működési szabadságot biztosít a protestántizmus számára. Nem sokkal azután azonban rettenetes elkeseredett harcba fog az egyház ellen s azt felekezetre való tekintet nélkül üldözi, létalapjában akarja megsemmisíteni s naiv elképzelésében azt gondolja, hogy az egyházi élet megsemmisítésével, templomok bezárásával, a vallásos szertartások kigunyolása és nevetségessé tétele révén magát a végső alapot: Istent is meg tudja semmisíteni.

Az imperialista-kapitalista német birodalom a világháboru után teljesen összeomlott. Esztendőök hosszú során keresztül a német nép állandó vergődés és vivódás között élte életét. Nehezen találta meg államélete kibontakozásának utját. Sok ösvényen indult el, míg végre a nemzeti szociálista államelgondolás új csapásán egészen rövid idő alatt újra erőre és öntudatra ébredt. A harmadik birodalom új elgondolásokon épült fel és új embereket állított a harcba. A fiatalokat, a holnap embereit. A feltámasztott ember-millió személyiségen keresztül nagy és hatalmas lett az állam: a birodalom. Egyéni életük célkitűzéseit alárendelik a németység nagy és hatalmas célkitűzéseinek. A ma szenvedéseit és lemondását elviselik egy jobb jövő reménységében. A reménység pedig a nagy német birodalom. A régi s most is tagadott és titkolt, de újra kísértő álom. A megújított életforma a társadalom különféle rétegei számára teremt életlehetőséget, szociális elgondolása szép és sikerrel kecseg-

tető, munkásságát pedig a német személyiséggé felduzzasztott egyénen keresztül akarja elérni s itt ezen a ponton találkozunk az egyházzal, mely a maga híveit Jézus nyomdokában Isten szolgálatára neveli. Az egyesített német protestáns egyház, külsőségeiben nem más, mint az egyes tartományi egyházak önállóságának megsemmisítésével egy közös német protestáns egyház létrehívása, valójában pedig nem egyéb, mint eszköz és tétel arra, hogy a német keresztények mozgalmá az egyház falai és keretei között is, a nemzeti szociálista állam eszméiért harcolhasson. Negyven millió német protestáns testvérünk harcának fejlődését napról-napra figyelhetjük. Kétségtelen, hogy vannak érdemei a német keresztények mozgalmának, mint ahogyan elismeri hibáit a hitvallásokhoz híven ragaszkodók serege is. A harc az állam és az egyház között német földön is áll. A harc eredményét megjósolni nem lehet. Azt majd a jövő fogja megmutatni.

Mi a keresztény ember álláspontja az egyház és az állam harcában? volt a fanói konferencia problémáinak teológiai kérdése. Hogyan egyeztesse össze a kettőt, vagy melyiknek biztosítson elsőbbséget a másik felett. A protestáns világ megadta a feleletet, amikor Isten alázatos szolgálóiként lelke mély fájdalomának adott kifejezést, hogy Jézus szellemének igazi követőit német és orosz földön bántalmazások érik, amikor keresztény embernek meggyőződéséért keresztet kell hordoznia, járnia a Kálvária útját.

A harc további része állam és egyházpolitikai kérdés. Mélységes fájdalommal szemléljük, hogy nem keresztény szellemben irányítják egyesek két igen hatalmas és sokra hivatott európai nép sorsát. Bizunk az örök jó diadalában, mely a szenvedések tüzeiben megtisztított lélek számára meg fogja teremni az igazi lelki szolgálat gyöngyeit. A harc a földön áll az egyház és az állam, az ember és az ember között. Az ítéletet amugy sem mi, s nem ezen a földön, hanem a lélek birodalmában az örökkévaló egy Isten fogja felettünk elmondani.

Ferencz József.

A szószék és a tömeggondolkozás.

Minden egyházi életnek alapja a gyülekezet, mely a papból és a hívekből áll. Ez a felosztás pillanatra, talán, nem látszik annyira fontosnak, de ha jól elgondoljuk, az unitárizmus minden demokratikus felfogása mellett is kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy a lelkész és a hívő, a papság és a tömeg, a szószék és a tömeggondolkozás között különbségek vannak. Sokat gondolkoztak már azon: hogyan lehetne a különbségeket eltüntetni s hogyan lehetne a vallásos és lelki kérdésekben olyan egységet teremteni, amely magán hordozza az egyház eszményeinek, meggyőződéseinek közös jellemvonásait? A figyelem mindinkább a papságra terelődött. És ez érthető, mert az egyháznak ő a szószólója; ő van a szószéken a tömeggel szemben. Lassanként mozgalom indult meg, amely a papság megfelelőbb kiképzésére irányult. Így jutott mind nagyobb jelentőséghez az egyháztársadalomtudomány. A cura pastoralis (a lekipásztori gondozás) új irányai szintén így születtek meg. Ezek a hívő léleknek mélyrehatóbb megvizsgálását akarják elvégeztetni a pappal.

Az alábbiakban arról lesz szó, hogy a pap mi módon ismerheti meg a tömeg gondolkozását, lelki szükségleteit és a leszűrt eredmények alapján, hogyan lehet egyházának meggyőződéses szórnoka?

Nagy általánosságban az emberek megelégszenek, ha olyan papjuk van, aki az egyházközség körül tevékeny munkát tud kifejteni, aki a gazdaság elrendezésében megállja a helyét. Mi azonban többet várunk a paptól! Neki lelkivezetőként kell szerepelnie a tömeg gondolkozásában! Ezért őt alapos bírálat alá vesszük. A legelső dolog, melynél megállunk, a vasárnapi egyházi beszéd. Itt azonnal kifogást emelünk egyénieskedése ellen. Vigyáznia kell a papnak, hogy mennyire viszi a gyülekezet elé személyes meggyőződéseit, nehogy káros hatással legyenek annak értelmére és öntudatára. Nem lehet a pap erénye az, hogy tulságosan előre haladjon gondolkozás tekintetében gyülekezete előtt; valamint az sem, hogy mögötte messze elmaradjon. Csupán híveinek kívánságairól sem emlékezhetik meg anélkül, hogy rá ne mutasson szükségükre.

Most már az a kérdés, hogyan ismerheti meg a pap gyülekezetének szükségait és hogyan tudhatja meg azt, hogy milyen természetű témák iránt érdeklődnek hívei?

Három kipróbált módszer van.

Az első: „a dolgokról való kikérdezés“. A pap, röviden, rámutat a tárgyra; megvilágítja az eszméket és azután megkérdezi, vagy megkérdezteti néhány hívét, hogy mely dolgok iránt érdeklődnek s amely dolog legjobban megragadta figyelmüket, arról fog beszélni. E módszer nagyon közvetlen, hátránya csak az, hogy a nagy többség érdekei és érdeklődései háttérbe szorulnak egyesekéi mellett. Azután a kérdések csak magukban nem elégségesek, mert a nép meg akarja vitatni azokat.

Ezért sokan célravezetőbbnek tartották a második módszert „az egyházi beszédnek tömegmegtárgyalása“-t, miután a pap elmondta azt. E felfogás szerint a prédikáció eszköz lesz egy bizonyos tömeghaladásban. E módszerrel a pap alkalmat adhat gyülekezetének arra, hogy tanuljon s megértse egyháza tantételeit. Gyakran az érthetlenségek így érthetőkké válnak, az ellentétes felfogások kiegyenlítődnek s ha a viták önzetlenül folynak le, az elhallgatott célok és vágyak felszínre kerülnek. Azonban ennek a vitatkozó módszernek is vannak fogyatékoságai. 1. Azok, akik megvitatják az egyházi beszédet, szétrombolják e vallásos szolgálat esztétikai hatásait (t. i. „a beszéd a művészet tárgya“!) 2. A pap védekező álláspontot foglal el a vitatkozásban, amelyre őt sokkal jobban kiképezték, mint a vele vitatkozókat. Ennek ellenére „tudománya háttérbe szorul az ők előítéletükkel szemben.“ 3. A vélemények közötti különbségeket kiélesíti s ezzel a lelkeket szétválasztja egymástól.

A harmadik módszer, amit legalkalmasabbnak tartanak arra, hogy a papot egyházának igazi szószólójává avassa, a következő: gyűjtsön a lelkész, esténként, vagy bármely alkalmasabbnak vélt időben, maga körül kis számú csoportot — gyülekezetének hívei közül — hogy elbeszélgsesen velük arról a tárgyról, vagy tárgyköréről, amelyet később ki fog fejteni egy egyházi beszédben. Ez a bizonyos számú csoport esetről-esetre változni fog, mert abban mindig újabb és újabb emberek jelentkeznek. A tapasztalat azt mutatja, hogy örömezt jönnek el erre a megbeszélésre, mert mindenkinek van problémája, amit meg szeretne oldani. Ez a módszer képessé teszi a papot arra, hogy mindig aktuális kérdéseket vá-

laszthasson prédikációi tárgyául, amelyek mindenkit érdekelnek. Ezzel elérjük azt, hogy nem lesznek többé üres templomok, mert az emberek érdeklődését előre felébresztettük a következő prédikáció iránt. Hiba ebben a módszerben is van. A lelkész, aki a fenti, estélyi megbeszéléseket tartja, csak nagyon nehezen tud belenyugodni abba, hogy valamit is feláldozzon e módszer sikeréért azokból, amiket ő annyi forrásból merített.

Még hátra van, hogy szóljunk egy pár szót a mai, modern eljárásról, amely a szószéket a tömeggondolkodás kiindulópontjává akarja tenni. Ezt legtöbbször úgy gondolják kivihetőnek, hogy a papoknak még akadémiai kiképzetésük ideje alatt alkalmat kell adni egy közös világnézet kialakítására, hogy ennek alapján később meg tudják kapni a kapcsolatot a szószék és a padszékekben ülő nép között. És még van egy fontos dolog. Rá kell venni a fiatal papokat arra, hogy megismerjék, tanulmányozzák azt a közösséget (várost vagy falut), amelyben ők annak történetét, népies hagyományait, a jövedelem forrásait, társadalmi szokásait, érdekének társadalmi utait, népies irányzatait és valószínű jövőjét a szószékre fogják vinni. A lelkész eme munkájában nagy segítségére vannak a kutatás modern módjai. E kutatás alapján oda juthat, hogy egy éven belül többet fog tudni egyházközségéről, mint az a pap, aki öntudatosan sohasem törekedett saját városának, vagy falujának megismerésére.

E módszer kitűnő eszköznek bizonyul arra, hogy a pap határozott utat jelöljön ki népének, amelyen biztos kézzel vezesse a szószékből. Prédikációiban elő fogja tárni híveinek meggyőződéseit a közösségre vonatkoztatva. Modern lelkésszé lesz, akit érdekelni fog a város (falu) élete és a nép érdeke. Le tud ereszkedni a néphez. Mindene lesz minden ember számára. Egyházközségét egy családdá fogja átalakítani és úgy fogja rendezni napi ügyét, mint szívének és lelkének ügyét.

Mély és szent papi hivatása mellett, fel fognak magasztosulni prédikációi is. Amikor beszél egyházának a szónoka lesz („az egyház beszélvén általa“). Kielégíti mindenkinek az érdeklődését, reményeit és álmait.

A szószék és tömeggondolkodás ezek szerint megtalálja az utat a kiegyenlítődés felé. Ahol találkoznak egymással, ott létrejön az egészséges egyházi élet, amelyben az egyház maga fog prédikálni. (Angolból.)

Nagy Zoltán.

A liverpooli vita folytatása.

Folyóiratunk tért szentelt annak az érdekes vitatkozásnak, amely abból indult volt ki, hogy meghívásra a liverpooli nagy anglikán katedrálisban Redfern unitárius lelkész és L. P. Jacks nyugalomba vonult unitárius tanár prédikáltak. Egy anglikán fő ur: Hugh Cecil lord feljelentést tett a yorki érsekhez a liverpooli püspök ellen, hogy ezeket az eseteket elnézte. Az eddigi eseményeket ismertettük. Most az azutáni eseményeket ismertetjük. Az ügyben az érseki tanács (Convocation) döntött jelen év június hó 7-én tartott gyűlésén. A vádat Hanley Henson Dorham püspöke képviselte. A vádra Dr. David, Liverpool püspöke felelt, aki a Redfern meghívását nem helyezte, mert Redfern rendes istentiszteletben végzett szolgálatot s ígérte, hogy ez többet nem fog előfordulni, ellenben a Jacks meghívásáért teljes felelősséget vállalt, mert az ő szereplése rendkívüli istentisztelet idejében történt, és szenvedélyesen védte az álláspontját. A tanácsban 14 püspök közül 12 a vád értelmében szavazott. A tanács egészen magáévá tette a Cecil lord felfogását s kimondotta, hogy akik nem állanak a niceai hitvallás alapján, akik nem hiszik, hogy Jézus igaz és örökkévaló Isten, aki azért jött le az égből, hogy minket üdvösségre vezessen, akik nem a szentháromság nevében keresztelnek, azok nem keresztények, azokkal nem is lehet együtt működni. Ebből a határozatból az következnék, hogy az anglikánok és unitáriusok között minden kapcsolat megszakad. De nem úgy történt. Június hó 17-én a rendes istentisztelet ideje alatt Dr. T. A. E. Davey kanonok egy nyilatkozatot olvasott fel, mely szembe helyezkedett az érseki tanács határozatával s melyet megküldöttek Jacksnek is. E nyilatkozat a következő szavakkal végződik: „Bármi történjék is, bármily következmények legyenek is, mi nem tudunk s nem is akarunk visszafelé menni azon az uton, amelyen az ön segítségével előre haladtunk.“ Ugyancsak hasonló értelmű levélben fejezte ki álláspontját Redfernnel szemben is a katedrális előljárósága. Azután ismét fordult elő eset, hogy anglikán szószékre unitárius lelkészt hívtak meg prédikálni. — A Cecil lord buzgósága tehát kárba ment, mert ma Angliában az eretnek üldözést senki sem veszi komolyan, még tán az üldözők sem.

(bp.)